

AANWEZIG Zie verslag
DOOR Schepper, Sander

CLASSIFICATIE C1 - Publieke Informatie
DATUM 10 juni 2021
DATUM BESPREKING 31 mei 2021
TIJD BESPREKING 19.30 - 21.30 uur
LOCATIE BESPREKING Webex
REFERENTIE 003.120.20 0936562
AANTAL BIJLAGEN 2
PAGINA 1 van 17

ONDERWERP 2e Werkatelier hoogspanningsstation Schouwen-Duiveland

Aanwezigen:

Wouter Delleman (TenneT)
Peggy Steenberg (TenneT)
Sander de Schepper (TenneT)
Alex Meertens (TenneT)
Matti Baggerman (TenneT)

Mascha Visser (Bureau Waardenburg)
Wouter de Neijs (Enduris)
Bas Ter Stege (Enduris)
Stefan de Graaff (Witteveen+Bos)
Niels Janssen (Witteveen+Bos)

Ankie Smit (gemeente Schouwen-Duiveland)
Baukje Bruinsma (gemeente Schouwen-Duiveland)
Marleen van Koppen (gemeente Schouwen-Duiveland)

Lex den Toonder (gemeente Schouwen-Duiveland)
Peter van Sante (gemeente Schouwen-Duiveland)
Raoul Lobbezoo (gemeente Schouwen-Duiveland)

Ruud Louw
Ria Geluk
Natasja Elzerman-Mollink
Anneke Haringsma
Bob van Goor
Chris Visser
Dt van Noord
Frans Dieleman
Huib Tieleman
Janita Ernest
Jet van Gent
Joost Boonman

Laurice en Eline Boonman
Leanne Vermeer
Marije Matthijsse
Marinus van Dijke
Marja Meijer
Priscilla Hilleman
Rian van Damme
Erik van Uffelen
Chris Timmerman
Barbara Meulman
Wim Stouten
Jack de Vos

1. Wouter Delleman heet iedereen welkom en neemt het programma van het werkatelier door. De verschillende aanwezigen vanuit TenneT, Bureau Waardenburg, Enduris en Witteveen+Bos stellen zich nogmaals kort voor. Wouter vraagt of de aanwezigen opmerkingen hebben over het verslag van het voorgaande werkatelier. Die zijn er niet. Wouter stelt het verslag vast.

Ruud Louw:

De opvolging van de vragen die gesteld zijn in het vorige werkatelier zijn ter plekke beantwoord, maar ik zie het antwoord op mijn vraag over laagfrequent geluid niet terug in de verslaglegging.

Wouter Delleman:

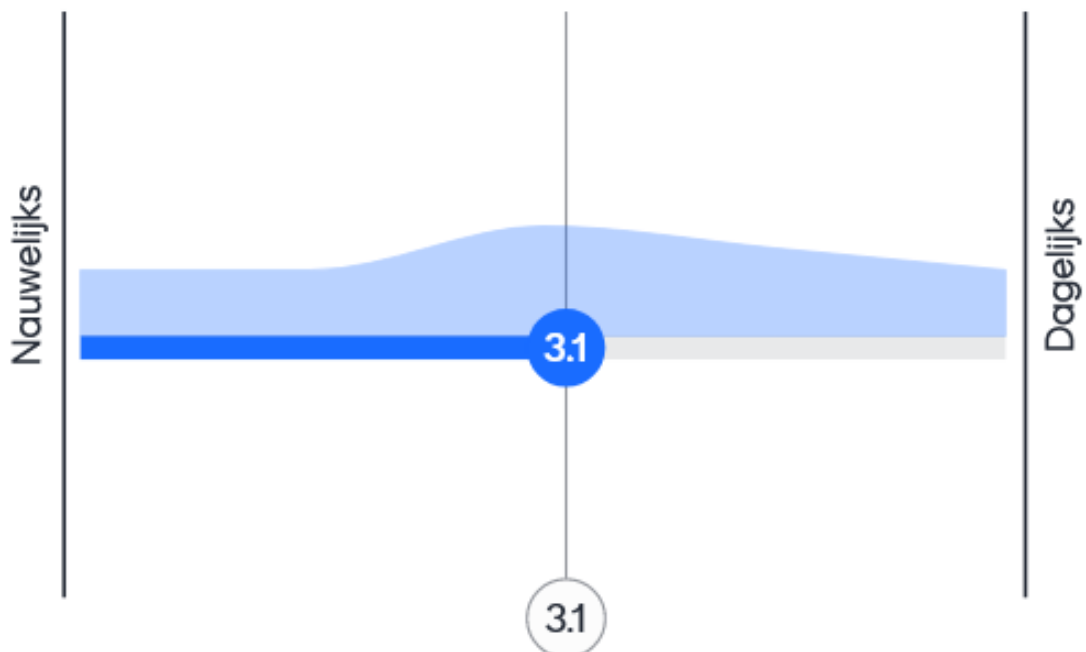
Dat is correct. Op een aantal vragen die gesteld zijn in het werkatelier hebben we niet direct antwoord kunnen geven. Veel van die vragen komen tijdens de presentatie van vandaag weer voorbij. We proberen daar zoveel mogelijk antwoord op te geven. Mocht een vraag nog niet voldoende beantwoord worden, dan gaan we daar apart nog afspraken over maken.

<i>Ria Geluk:</i> Gaan we de actielijst doornemen, of komt die gedurende de avond aan de orde.	<i>Wouter Delleman:</i> Die komt helemaal als laatst. Dan gaan we kijken of alle acties voldoende zijn behandeld of dat er nog verduidelijking plaats moet vinden.

2. In de afgelopen weken hebben verschillende overleggen plaatsgevonden. Wouter Delleman licht deze toe. De slides vindt u terug in de presentatie in de bijlage.

<i>Natasja Elzerman-Mollink:</i> Waarom is er besloten om apart met de dorpsraad Ouwerkerk te gaan praten?	<i>Wouter Delleman:</i> Deze dorpsraad heeft ons zelf benaderd. Bij het vorige werkatelier waren zij verhinderd. Ze hebben dezelfde informatie en presentatie gehad als in het vorige werkatelier. Vanaf nu sluiten ze aan bij de reguliere werkateliers.

3. Middels Mentimeter worden de volgende vragen voorgelegd:
In welke mate heeft u de afgelopen weken met anderen over het project gesproken?

Waar gingen de gesprekken vooral over? Wat was het gevoel?

<i>Priscilla Hilleman (via chat):</i> Hoelang het gaat duren tot het staat en draait?	<i>Wouter Delleman:</i> Het bouwproces zal een kleine drie jaar in beslag nemen. De planning is nu dat het station eind 2025 in bedrijf zal zijn.
<i>Priscilla Hilleman:</i> Het netwerk in ons dorp is vol. Er wordt gezegd dat er nog maar een x aantal daken met zonnepanelen kunnen worden toegevoegd. Hoe lang duurt het voordat dit probleem is opgelost?	<i>Wouter de Neijs:</i> De duur van de bouw heeft Wouter zojuist toegelicht. Schouwen-Duiveland wordt momenteel gevoed met een 50 kV-verbinding. Op het 50 kV-net is sprake van congestie. Er is op dit net geen capaciteit meer vrij voor aansluitingen groter dan drie keer 80 A. Het is dus echt nodig om meer capaciteit te realiseren voor het opwekken van duurzame energie. We hopen dat het allemaal zo snel mogelijk gerealiseerd zal zijn, maar we hebben nog wel wat geduld nodig gezien de omvang van het project.
<i>Priscilla Hilleman:</i> Maar is het echt zo dat er op dit moment niets meer terug geleverd kan worden aan het net?	<i>Wouter de Neijs:</i> Voor autonome groei is nog wat capaciteit beschikbaar. Dit betekent dat voor de kleingebruikers, aansluitingen tot 80 A waar huishoudens onder vallen, nog ruimte is voor teruglevering. De grotere aansluitingen die je veelal

	ziet bij bedrijven (bijvoorbeeld zonnedaken) die kunnen er niet meer bij, die ruimte is vergeven.
<i>Priscilla Hilleman:</i> De kleinverbruikers hebben dan ook voorrang op de bedrijven?	<i>Wouter de Neijis:</i> Ze krijgen geen voorrang, maar kleinverbruikers hoeven zich niet te melden bij de netbeheerder voor het aansluiten van zonnepanelen. Met deze autonome groei wordt rekening gehouden. Mocht deze autonome groei harder gaan dan verwacht, dan zal ook daar een oplossing voor gevonden moeten worden. Doorgaans verbruikt een kleinverbruiker de opgewerkte duurzame energie ook grotendeels zelf, zodat er niet veel teruglevering het net op moet.
<i>Jet van Gent:</i> Vindt het transport van de elektriciteit via bekabeling ondergronds plaats?	<i>Wouter Delleman:</i> Het nieuw aan te leggen 150 kV tracé tussen Schouwen-Duiveland en Bergen op Zoom gaat onder de grond. Ook het onderliggende regionale netwerk van Enduris ligt ondergronds. Er komen dus geen hoogspanningsmasten.

4. Peggy Steenbergen licht de stappen in het proces toe. Uit de werksessies voor Schouwen-Duiveland en Bergen op Zoom komen verschillende locatiealternatieven naar voren. Deze worden allemaal objectief beschreven in het projectboek waarin ook de samenhang tussen de locaties duidelijk gemaakt zal worden. Rond september zal het projectboek gereed zijn en voorgelegd worden aan de gemeente. Vervolgens zullen in 2022 de ruimtelijke procedures worden gestart.
5. Wouter Delleman licht de traceringsprincipes van TenneT toe op het gebied van beleid, omgeving, leveringszekerheid/externe invloeden en aanleg, beheer en onderhoud. De slides vindt u terug in de presentatie in de bijlage. Wouter geeft een aantal vuistregels, maar benadrukt dat vele factoren maatwerk betreffen waar detailberekeningen nodig zullen zijn.

<i>Priscilla Hilleman (via chat):</i> Wat is de levensduur van de bekabeling en het station?	<i>Wouter Delleman:</i> De technische levensduur is ongeveer 40 jaar waarna een vervangingsslag zal moeten gaan plaatsvinden. Sommige componenten moeten na 30 jaar vervangen worden maar het komt ook voor dat componenten het 65 jaar volhouden.

6. Stefan de Graaff licht de rol van Witteveen+Bos in het project toe. Witteveen+Bos voert een haalbaarheidsstudie uit. Ze onderzoeken welke aangedragen locaties kansrijk zijn en beschrijven vervolgens de effecten van deze kansrijke locaties. Het doel van de studie is om te komen tot een projectboek, waarmee het bevoegd gezag een integrale afweging kan maken om tot een voorkeursalternatief te komen. Het beoordelingskader voor de kansrijke stationslocaties bestaat uit 5 verschillende thema's: Milieu, omgeving, techniek, kosten en samenhang. Stefan licht het thema "milieu" nader toe. De verschillende aspecten die daaronder vallen worden beoordeeld aan de hand van feitelijk en onafhankelijk onderzoek.

<i>Rian van Damme (via chat):</i> Is er een kritische afstand tot natuurgebieden?	<i>Stefan de Graaff:</i> Natuur is een complex thema. We kijken naar Natura2000-, NNN-, bos- en andere natuurgebieden. Er zijn geen kritische afstanden bepaald in wetgeving of beleid, maar wel zijn er maximale effecten gedefinieerd, bijvoorbeeld op het gebied van geluid en stikstof, waardoor dus zeker rekening wordt gehouden met de afstand tot natuurgebieden.
<i>Ruud Louw:</i> De richtlijnen voor laagfrequent geluid staan niet in de wet. Het RIVM is van plan om daar nieuw onderzoek naar te doen. Het bevoegd gezag kan richtlijnen aan de wettelijke voorschriften toevoegen. Deze richtlijnen zouden bestudeerd en meegenomen moeten worden in het onderzoek van Witteveen+Bos.	<i>Stefan de Graaff:</i> Samen met TenneT geven wij het geluidsonderzoek vorm, en laagfrequent geluid zal daar een plek in krijgen.

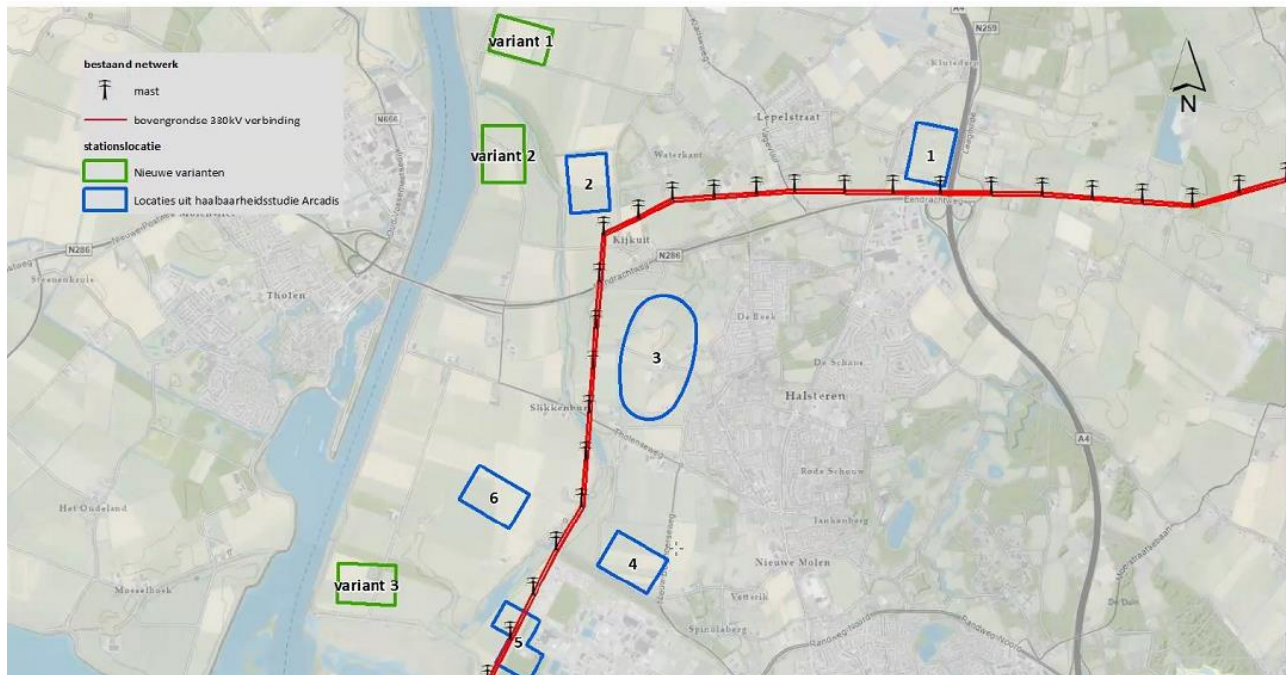
7. Wouter licht de overige 4 thema's uit het beoordelingskader toe: omgeving, techniek, kosten, samenhang. Onder het thema omgeving wordt feitelijk beschreven hoe de omgeving aankijkt tegen de kansrijke stationslocaties. Bij techniek worden de aanvullende technische consequenties beschreven. Voor het thema kosten wordt vergeleken wat de onderscheidende investeringskosten zijn van de kansrijke stationslocaties, in vergelijking met elkaar. Het thema samenhang gaat tenslotte in op integraliteit van de totale netversterking voor Schouwen-Duiveland, Tholen en West-Brabant. TenneT heeft te maken met een maximale kabellengte van 25 km tussen Schouwen-Duiveland en Bergen op Zoom en Enduris kan maximaal 20 km overbruggen om Schouwen-Duiveland in zijn geheel te bedienen. Vanwege deze beperkingen in tracélengte zal niet iedere stationslocatie nabij Bergen op Zoom verenigbaar zijn met een stationslocatie op Schouwen-Duiveland en vice versa. Deze zijn dus onderling afhankelijk. In het projectboek wordt inzichtelijk gemaakt welke combinaties mogelijk zijn.

<i>Matti Baggerman (via chat):</i> Wie is het bevoegd gezag?	<i>Wouter Delleman:</i> Dat zijn de gemeentes. Specifiek gaat het in eerste instantie (bij het bepalen van een voorkeurslocatie) om burgemeester en wethouders. Het is aan hen om te kijken in hoeverre zij bijvoorbeeld de raad daarbij willen betrekken. Het gaat hier naast de gemeente Schouwen-Duiveland dus ook om de gemeente Bergen op Zoom, Tholen en Steenbergen.
<i>Ruud Louw:</i> Ik denk dat de raad uiteindelijk bevoegd gezag is.	<i>Wouter Delleman:</i> Afgesproken is dat het advies voor een voorkeurslocatie wordt genomen door het college van burgemeester en wethouders. Het is aan hen om na te gaan op welke manier ze de raad daarbij willen betrekken. <i>Sander de Schepper:</i> Het is goed om te verduidelijken dat het hier enkel gaat om het adviseren van een voorkeurslocatie. Zodra wij daarna de plannen uitgewerkt hebben en de officiële procedure start, is de raad aan zet.
<i>Matti Baggerman (via chat):</i> Verder begrijp ik dat het bevoegd gezag een keuze maakt voor de locatie? Dus niet TenneT zelf?	<i>Sander de Schepper:</i> Dat klopt. Wij zetten de informatie feitelijk op een rijtje in het projectboek. De kansrijke locaties worden op basis van het beoordelingskader beschreven. Hierop gebaseerd worden de bevoegde gezagen gevraagd om een advies te geven over twee voorkeurslocatie voor de stations bij Bergen op Zoom en op Schouwen-Duiveland en het tussenliggende kabeltracé. Die worden vervolgens verder uitgewerkt en daarna worden de procedures gestart. Dan volgen er weer andere beslismomenten.
<i>Ria Geluk:</i> Wie maakt nu de eerste beslissing? Bergen op Zoom of Schouwen-Duiveland? Als er een locatie bij Bergen op Zoom bekend wordt dan zou het fijn zijn als wij dat ook kunnen horen, kunnen we hier meer informatie over krijgen?	<i>Wouter Delleman:</i> Het is uiteindelijk een gezamenlijk advies van de bevoegde gezagen. Daarvoor hebben we een bestuurlijk overleg. <i>Peggy Steenbergen:</i> Wij kunnen de informatie die uit de sessie van Bergen op Zoom komt zeker met u delen, dat is gewoon openbaar. <i>Sander de Schepper:</i>

	Het is wel goed om in het achterhoofd te houden dat deze informatie nog niets zegt over welke keuze uiteindelijk gemaakt wordt door de bevoegde gezagen. We proberen het geluid uit de omgeving zo feitelijk mogelijk weer te geven.
<i>Jet van Gent (via chat):</i> Op welk moment wordt de locatie bepaald?	<i>Wouter Delleman:</i> We hopen in september/oktober een advies te krijgen over de voorkeurslocaties, na de presentatie van het projectboek. De rest van het jaar kan de locatiekeuze dan verder uitgewerkt worden zodat in 2022 begonnen kan worden met de benodigde procedures.
<i>Ruud Louw (via chat):</i> Kunnen de verslagen worden gedeeld tussen de deelnemers van alle betrokken gemeentes?	<i>Sander de Schepper:</i> Jazeker. De verslagen worden sowieso als bijlage bij het projectboek verstrekt, maar als er de wens is om dat eerder te delen, dan doen we dat. Het geeft u dan goed inzicht in de vragen en onderwerpen die in de andere werksessies aan bod komen en het sentiment dat daar leeft. Richting de derde bijeenkomst zal er steeds meer duidelijk zijn, zodat we ook in dat werkatelier een terugkoppeling kunnen geven van de stand van zaken in Bergen op Zoom. Daarnaast gaan we de zoekgebieden in de projectatlas aan het einde van de maand specifieker maken, zodat ook de brede omgeving kan zien over welke locaties we praten en daar op kan reageren.
<i>Ruud Louw:</i> De maximale tracélengtes geven nogal wat beperkingen. Kan er niet gekozen worden voor een tussenoplossing waarbij bijvoorbeeld een 50 kV-koppeling naar het midden van Schouwen-Duiveland wordt gerealiseerd?	<i>Wouter Delleman:</i> Er zijn in principe meerdere oplossingen te bedenken, maar dat is op dit moment niet de opgave die wij mee hebben gekregen. Als blijkt dat er geen passende oplossing te vinden is, moeten we naar andere mogelijkheden gaan kijken. <i>Wouter de Neijs:</i> Dit zorgt er ook voor dat we op zoek moeten naar een extra stationslocatie voor een 50 kV-station. Extra stationslocaties zorgen weer voor extra uitdagingen en kosten.
<i>Natasja Elzerman-Mollink (via chat):</i> Van 1 van de 2 tracé's was de vorige keer nog niet duidelijk of dit haalbaar was (onder het Mastgat door). Is dit inmiddels duidelijk?	<i>Wouter Delleman:</i> Dat is nog niet het geval, de onderzoeken naar de technische haalbaarheid van een kabeltracé onder het Mastgat door zijn momenteel in uitvoering. Technisch kunnen we de kabel er wel onderdoor

	krijgen, de vraag is alleen nog of we voldoende vermogen door de kabel krijgen. Dat heeft te maken met de warmteafgifte. Er wordt uitgezocht of de kabels hun warmte voldoende kwijt kunnen aan de bodem onder het Mastgat. Daarvoor moeten we proefboringen doen om de bodemgesteldheid in kaart te brengen. Dit soort onderzoeken duurt lang.
<i>Erik van Uffelen (via chat):</i> Is er al bekend welke locaties technisch geschikt zijn voor het plaatsen van het station op Schouwen-Duiveland , op basis van de beide varianten?	<i>Wouter Delleman:</i> De ontwikkeling van potentieel kansrijke locaties voor het hoogspanningsstation op Schouwen-Duiveland is momenteel gaande. Hierbij wordt onder andere rekening gehouden met de technische haalbaarheid, zoals de maximale lengte van 25 kilometer tussen het station op Schouwen-Duiveland en het station nabij Bergen op Zoom. We presenteren later in deze bijeenkomst wel al een aantal grove zoekgebieden, op basis van de reacties uit het 1^e werkatelier.
<i>Huib Tieleman (via chat):</i> Kunt u aangeven hoe kritisch de verschillende locaties in Bergen op Zoom zijn ten opzichte van de locatiekeuze op Schouwen-Duiveland?	<i>Wouter Delleman:</i> Bij Bergen op Zoom is de insteek anders. Daar zijn we begonnen met een zestal locaties die voortkwamen uit een voorstudie van Arcadis. In het Arcadisrapport is als uitgangspunt aangehouden dat we bij Bergen op Zoom het nieuwe station plaatsen binnen 300 m van de bestaande 380 kV-verbinding. Verder weg kan, maar dan zijn er extra masten nodig voor de inlissing. Vanuit de omgeving zijn in de eerste werkateliers drie nieuwe locaties ingebracht en één 'afgevallen' locatie, bij De Spie/SABIC, is aangedragen om opnieuw te overwegen. Op Schouwen-Duiveland zijn we gestart met één groot zoekgebied. Een aantal van de nieuw aangedragen locaties ligt vrij noordelijk. Dat is gunstig ten opzichte van Schouwen-Duiveland.

De locatiealternatieven voor het station bij Bergen op Zoom worden getoond. De blauwe locaties komen uit de voorstudie van Arcadis. De groene locaties zijn aangedragen in de omgevingsdialoog. Witteveen+Bos onderzoekt momenteel welke van deze 9 locaties haalbaar zijn. De haalbare locaties worden meegenomen in de effectenbeschrijving in het projectboek.

<i>Jet van Gent (via chat):</i> Krijgen we deze info nog digitaal?	<i>Sander de Schepper (via chat):</i> We zullen de presentaties en verslagen van de omgevingsdialog in Bergen op Zoom met jullie delen, daarin staan de mogelijke locaties die we nu onderzoeken toegelicht.
<i>Ruud Louw:</i> Ik denk dat het allemaal niet zoveel uitmaakt welke locatie wordt gekozen.	<i>Sander de Schepper:</i> De noordelijke varianten liggen hemelsbreed toch wel snel 3 à 4 kilometer dichterbij, ten opzichte van de zuidelijke.
<i>Ria Geluk:</i> Ik denk dat het heel veel uitmaakt. Hoe dichterbij Schouwen-Duiveland, hoe meer we op Schouwen-Duiveland we kunnen schuiven. Vanaf variant 3 kan je kom je niet verder dan Bruinisse binnen de 25 km.	<i>Wouter Delleman:</i> Dat ligt vooral aan het kabeltracé. Het Arcadisrapport gaat uit van een verbinding over Sint Philipsland (noordelijke variant via de gemeente Steenberg). De onderzoeken of we over Tholen onder het Mastgat door kunnen boren lopen nog, maar de resultaten zullen nog even op zich laten wachten. Als die variant ook haalbaar is, kom je een stuk verder op Schouwen-Duiveland. We zijn parallel aan het kijken of wij op basis van historische waarden kunnen bepalen of de boring haalbaar is en we zijn aan het berekenen of we een dikkere aluminium- of koperen kabel kunnen gebruiken. Ook de leveranciers moeten deze kabels

	over deze lengte kunnen leveren. Deze vraag staat uit.
<i>Priscilla Hilleman:</i> U heeft het over de warmte van de kabel, is het geen optie om de kabel met water te koelen van de Puupe?	<i>Wouter Delleman:</i> Daar hebben wij nog niet over nagedacht. Een van de maatregelen die wij kunnen nemen met een boring is dat we water gaan rondpompen om te koelen, dat is een beproefde methode.
<i>Joost Boonman:</i> Is het zoekgebied dat je hebt bij een kabeltracé via Sint Philipsland niet afdoende om een station te plaatsen? Is er de noodzaak om nog verder het eiland op te gaan?	<i>Wouter Delleman:</i> We willen een locatie vinden waarvandaan Enduris het hele eiland kan voorzien van 20 kV. Zij hebben te maken met een maximale kabellengte van 20 kilometer. De stationslocatie ligt dus idealiter maximaal 20 kilometer vanaf de westkant van Schouwen-Duiveland, maar ook maximaal 25 kilometer vanaf het nieuwe station bij Bergen op Zoom waar we aan gekoppeld zitten. Je komt dan grofweg tussen Nieuwerkerk en Zierikzee uit. Met een station in de buurt van bijvoorbeeld Bruinisse kunnen we niet voldoen aan de opdracht die we hebben meegekregen vanuit Enduris. In dat geval moet Enduris aanvullende oplossingen bedenken.
<i>Joost Boonman:</i> Ik had begrepen dat het station redelijkerwijs tussen Bruinisse en Zierikzee kon komen te liggen. Maar dat is dus toch lastig?	<i>Wouter Delleman:</i> Dat is sterk afhankelijk van de route. De beperking van de 25 km kabel van TenneT en 20 km kabel van Enduris drukt op de locaties. De locaties op Bergen op Zoom zijn hierin ook redelijk bepalend.

8. Wouter Delleman licht de geluidscontouren toe. Hij benadrukt dat deze berekeningen nog niet locatie-specifiek gemaakt zijn, waardoor er een aantal aannames gedaan zijn en de afbeelding geen weerspiegeling van de realiteit is. Er is geen rekening gehouden met elementen in de omgeving en aanvullende maatregelen op de stations (zoals het ommuren van transformatoren). Wel is er een correctiefactor in de berekeningen meegenomen voor het laagfrequent geluid van de transformatoren. De slide vindt u terug in de presentatie in de bijlage.

<i>Ruud Louw:</i> De geluidscontouren staan in dB A-weging aangegeven. Laagfrequent geluid wordt op deze manier slecht weergegeven. De contouren zouden juist het laagfrequent geluid in beeld moeten brengen. Er zou ernstige hinder ondervonden kunnen worden, daarom moeten de regels voor laagfrequent geluid toegepast worden.	<i>Wouter Delleman:</i> In de berekeningen is rekening gehouden met laagfrequent geluid. Er zit een correctiefactor op. De berekeningen worden gedaan door Peutz, een onafhankelijk bureau van raadgevende ingenieurs op het gebied van akoestiek en lawaai-beheersing. Zodra we een locatie hebben zullen wij laagfrequent geluid mee laten nemen in de

	detailberekeningen. Op basis van de uitkomsten kunnen dan de eventueel benodigde aanvullende maatregelen bepaald worden.
<i>Erik van Uffelen (via chat):</i> Zou Peutz volgende keer een presentatie kunnen geven?	<i>Wouter Delleman:</i> In het laatste werkatelier willen we vooral inzoomen op de kansrijke stationslocaties. Een dergelijke specifieke en technische bespreking organiseren we liever apart voor de liefhebbers. We plannen een overleg in tussen specialisten van Peutz en geïnteresseerden uit de omgeving. We sturen daarvoor nog een uitnodiging naar alle deelnemers.

9. Wouter koppelt terug welke zoekgebieden we nader bekeken hebben, naar aanleiding van het vorige werkatelier. Daarbij wordt duidelijk dat een hoogspanningsstation op de Grevelingendam / Philipsdam niet kansrijk is. Er blijven grofweg vijf zoekgebieden over. Deze zijn niet scherp begrensd, ook buiten deze gebieden zijn er nog mogelijkheden. Witteveen+Bos werkt de komende weken toe naar concrete, kansrijke stationslocaties. De slides vindt u terug in de presentatie in de bijlage.

<i>Ruud Louw:</i> De industrie op het bedrijventerrein bij Zierikzee is geclassificeerd. Volgens mij past het hoogspanningsstation qua klassering niet op dit bedrijventerrein.	<i>Wouter Delleman:</i> Naar dat soort aspecten hebben we nu nog niet gekeken. Witteveen+Bos neemt dat wel mee bij het onderzoek naar kansrijke locaties.
<i>Joost Boonman:</i> Als geluidshinder honderden meters ver strekt, dan vallen er op grond daarvan wel heel veel locaties af. Bestemmingsplannen kunnen gewijzigd worden.	<i>Sander de Schepper:</i> De effecten door o.a. geluid worden voor alle kansrijke locaties goed en feitelijk beschreven. Daar volgt uiteindelijk een vergelijking uit.
<i>Ruud Louw:</i> Vier van de vijf locaties die u nu presenteert liggen dicht bij de bewoonde wereld. Ik zou toch aanraden om een locatie te kiezen die ver weg is van de bewoonde wereld. De gezondheid van de bevolking van Schouwen-Duiveland zou de hoogste prioriteit moeten genieten bij de afwegingen.	<i>Wouter Delleman:</i> Dit soort negatieve effecten worden meegenomen in de effectenbeschrijving. We sluiten op voorhand nog geen locaties uit.
<i>Priscilla Hilleman:</i> Waarom is het gebied bij de windmolens tussen Zierikzee en Ouwkerk weggelaten? Er is daar veel minder bewoning. Ik vind het vreemd dat er zo'n nadruk ligt op het risico dat een wiek van een windmolen af kan vallen.	<i>Wouter Delleman:</i> Het afbreken van een wiek is een reëel risico. Omdat een hoogspanningsstation kritische infrastructuur is, moeten we daar rekening mee houden. Dat zijn spelregels die wij vanuit TenneT meekrijgen. De locaties bij de windmolens valt

	overigens in 'deelgebied 1'. De begrenzing van de deelgebieden is nog niet hard. Het is een grove indicatie.
<i>Peter van Sante (via chat):</i> Er zijn toch meer locaties mogelijk? Komen die niet meer in beeld?	<i>Wouter Delleman:</i> Zeker wel. De zoekgebieden die ik nu gepresenteerd heb, komen vooral voort uit opmerkingen en suggesties die gegeven zijn in het 1 ^e werkatelier en uit een snelle eerste verkenning op basis van onze traceringsprincipes. Witteveen+Bos werkt de komende weken toe naar concrete kansrijke locaties. Er is nog ruimte voor andere alternatieven, maar die moeten wel passen bij onze traceringsprincipes.
<i>Stefan de Graaff:</i> We zien hier mogelijke kansrijke zoekgebieden, maar wij zullen ons niet beperken tot enkel deze gebieden. Er zijn veel meer gebieden mogelijk. Wij kijken op dit moment naar locaties waar het zou kunnen op basis van verschillende principes en belemmeringen.	
<i>Peter van Sante (via chat):</i> Wanneer komen de kansrijke locaties aan de orde? Bij het werkatelier 3?	<i>Stefan de Graaff:</i> We streven ernaar in het 3 ^e werkatelier de kansrijke locaties te presenteren die nader worden onderzocht in de effectstudies.
<i>Huib Tieleman (via chat):</i> Hoe verhoudt zich de zoektocht van Witteveen+Bos met de werkateliers? Worden dit gescheiden trajecten? Zo ja, wanneer komt dat bij elkaar?	<i>Stefan de Graaff:</i> Het zijn zeker geen gescheiden projecten. We werken intensief samen met TenneT en alles wat wordt ingebracht in het omgevingsproces nemen we mee in ons onderzoek. <i>Sander de Schepper:</i> In het 3 ^e werkatelier licht Witteveen+Bos de resultaten van hun zoektocht toe. Dan krijgt u dus meer zicht op de concrete kansrijke locaties.

10. Een andere manier om op zoek te gaan naar stationslocaties, is vanuit landschapsperspectief. Landschapsarchitecte Mascha Visser heeft gekeken naar een aantal typische landschapselementen op Schouwen-Duiveland (zoals verdwenen dijken, maar ook bosschages en bedrijventerreinen) en die gebruikt om verschillende mogelijke stationslocaties aan te wijzen. Dit komt vooral voort uit de goede suggestie tijdens het 1^e werkatelier om verdwenen dijken terug in ere te herstellen als inpassingsmogelijkheid. Bij het uitzoeken van de locaties is door Mascha geen rekening gehouden met de traceringsprincipes van TenneT. Niet alle locaties zullen dus ook daadwerkelijk haalbaar zijn. Het is vooral bedoeld om aan te geven hoe er straks gezocht kan worden naar passende, goede inpassingsmogelijkheden.

<i>Ria Geluk:</i>	<i>Mascha Visser:</i>

Mevrouw Van Damme gaat het precies hierover hebben in haar presentatie dadelijk.	Daar ben ik van op de hoogte, ik zal haar niet het gras voor de voeten weg maaien. Ik wil aangeven dat we hebben geluisterd en dat we ook vanuit landschappelijk oogpunt tot locatiealternatieven kunnen komen.

11. Landschap en natuur, met bijbehorende kaders en beleid, worden verder toegelicht door Mascha. Daarnaast worden de verschillende bouwstenen die kunnen bijdragen tot een passende landschappelijke inpassing besproken en wordt geïllustreerd hoe de uitstraling van het station kan worden verzacht. De slides vindt u terug in de presentatie in de bijlage.

<i>Erik van Uffelen (via chat):</i> Een combinatie van verstoppen met inpassing die opgaat in het landschap is denk ik heel goed mogelijk, wordt dit ook al toegepast? De aankoop van een ruimer kavel zou dat mogelijk kunnen maken. Op de totale kosten zal dat meevallen.	<i>Mascha Visser:</i> Ja, als bosschages of andere niet-doorkijkbare elementen deel uitmaken van een landschap en daar karakteristiek zijn, dan kan dat naadloos opgaan in het landschap. Dus dat kan zeker en zou in dit geval misschien kunnen met een combinatie van een dijk en een bosrand. Specifieke inpassing is altijd afhankelijk van de locatie waar een station terecht komt en hoe de omgeving aldaar is.
<i>Marleen van Koppen:</i> Zijn er ook echte voorbeelden van inpassingen?	<i>Mascha Visser:</i> Op dit moment heb ik die niet paraat. <i>Sander de Schepper:</i> We kunnen kijken in de fotodatabase van TenneT of er voorbeelden voorhanden zijn. Die kunnen we in het volgende werkatelier delen. Daarbij blijft belangrijk: inpassing is maatwerk en volledig afhankelijk van de omgeving waarin het station komt te staan.
<i>Frans Dieleman (via chat):</i> Het bedrijventerrein Nieuwerkerk is met bewoning en voor alleen plaatselijke bedrijven gemaakt (die ooit verplaatst zijn).	<i>Sander de Schepper (via chat):</i> Ik heb het genoteerd. We nemen het mee als we dat zoekgebied nader onderzoeken.
<i>Erik van Uffelen (via chat):</i> Kan het laagfrequent geluid ook gedempt worden?	<i>Wouter Delleman:</i> We kunnen aanvullende geluidsmaatregelen nemen bij de bron, zoals geluidswanden rondom de transformatoren, maar in hoeverre dat invloed heeft op laagfrequent geluid, durf ik op dit moment niet te zeggen.
<i>Ruud Louw:</i> Laagfrequent geluid moet bij de bron aangepakt	<i>Wouter Delleman:</i> Zodra er een definitieve locatie bekend is, laten we

worden door middel van volledige isolatie. Er moet dus ook een dak op.	een uitgebreide geluidsstudie plaatsvinden. Op basis van de resultaten bekijken we welke aanvullende maatregelen nodig zijn.
<i>Huib Tieleman (via chat):</i> Kiezen we de af te wegen locaties op basis van meerderheid van stemmen in het werkatelier?	<i>Stefan de Graaff (via chat):</i> We nemen alle suggesties die gedaan zijn mee. Maar het proces wordt niet vormgegeven op basis van stemmen, maar op basis van een integrale 'trechtering' op alle thema's (milieu, omgeving, techniek en kosten) en traceringsuitgangspunten van TenneT (gebaseerd op geldende wet- en regelgeving).

12. Mevrouw Van Damme presenteert een locatiealternatief dat ze samen met Piet van Beveren, Ria Geluk, Huib Tieleman en Jack de Vos heeft uitgewerkt. De locatie is gesitueerd in de Zuidernieuwlandpolder, zuidoostelijk van Zierikzee. Bepleit wordt om een historisch inlaagpolderterug te brengen door een deel van de verdwenen Meeldijk te herstellen en het station hierin te plaatsen. De volledige presentatie van mevrouw van Damme vindt u terug in de bijlage.

<i>Peter van Sante (via chat):</i> Waarom wordt gekozen voor de zuidelijke kant van die oude polder? En niet meer noordelijker, waardoor het dichterbij de bebouwing komt te liggen?	<i>Rian van Damme:</i> Noordelijker zou het weer binnen de zichtlijnen van de stadskern liggen. Daarnaast moet de afstand tot de stad zo groot mogelijk zijn. Het is ook de meest logische plek omdat het vroeger een inlaagpolder is geweest. Je trekt het restant van de Meeldijk weer een stuk door.
<i>Peter van Sante (via chat):</i> Hoe hoog moeten de dijken worden?	<i>Jack de Vos (via chat):</i> Circa 4 á 5 meter.
<i>Joost Boonman:</i> Het is al niet al te goed gesteld met de zichtlijnen vanaf de Zeelandbrug. Wordt met een station op deze locatie erbij niet lelijk?	<i>Rian van Damme:</i> Als je de dijklichamen tot 5 m NAP realiseert en aanplanting op de dijk aanlegt dan kan je er goed voor zorgen dat je er weinig of niets van kan zien.
<i>Mascha Visser:</i> De bocht in de weg zorgt er daarnaast voor dat de zichtrichting verandert en je eigenlijk nooit lang op het station kijkt. De koppeling van historische dijken met huidige ontwikkelingen vind ik goed gevonden.	
<i>Peter van Sante:</i> Volgens mij valt het ook mee. Als je de bocht door bent dan ben je alles kwijt en is het zicht weer volledig op Schouwen-Duiveland.	
<i>Rian van Damme:</i> Komend vanaf de Zeelandbrug, als je de bocht door bent, heb je weer heel mooi zicht op Zierikzee.	
<i>Ruud Louw:</i> Deze locatie is anderhalve kilometer van de bewoonde wereld. Mensen in de stad krijgen dan	<i>Wouter Delleman:</i> Dat nemen we mee in onze studie.

last van geluidsoverlast, zelfs met een hoge dijk. Dit zou onderzocht moeten worden.	
<i>Matti Baggerman:</i> Voldoet deze locatie aan de 25 km eis?	<i>Wouter Delleman:</i> Het wordt krap. Voor deze locatie moet de keuze in Bergen op Zoom gunstig uitpakken. Het tracé moet daarnaast over Tholen gaan.

13. Wouter dankt mevrouw Van Damme en de andere betrokkenen hartelijk voor hun inbreng. Tot slot bespreekt Wouter de actielijst van het vorige werkatelier. Een aantal punten staat nog open en blijft op de actielijst staan. Bij een aantal punten wordt een korte toelichting gegeven:

- Punt 2: De geluidscontouren zijn gepresenteerd in het werkatelier. De magneetveldzone voor een 150 kV-hoogspanningsstation komt globaal neer op 40 meter rondom het station.
- Punt 3: Regelgeving / mogelijkheden aanpak laagfrequent geluid inzichtelijk maken: Er wordt een aparte afspraak gepland met Peutz voor de geïnteresseerden in het geluidsonderzoek.
- Punt 6: De resultaten van het onderzoek naar de hoogwatereisen zijn nog niet bekend.
- Punt 10: Stefan de Graaff licht toe dat er sprake is van een m.e.r.-beoordelingsplicht, wat betekent dat er een vormvrije m.e.r.-beoordeling opgesteld zal worden. In de beoordeling komt stikstofdepositie nadrukkelijk terug, gezien de nabijheid van Natura-2000 gebieden.
- Punt 11: De engineers zijn nog volop bezig met engineering van het station. Zodra dat klaar is, wordt een 3D model van het station gemaakt, zodat duidelijker is hoe het station er daadwerkelijk uit komt te zien. We hopen dat in het 3^e werkatelier te kunnen delen.
- Punt 13 is in dit werkatelier niet aan de orde gekomen. Witteveen+Bos neemt die locatie wel mee in het onderzoek naar kansrijke locaties.

De geactualiseerde takenlijst vindt u onderaan dit verslag terug.

<i>Ruud Louw:</i> Wordt het 3D-model gemaakt met of zonder ommuring?	<i>Wouter Delleman:</i> In eerste instantie maken we het basisontwerp zonder ommuring. Waar u naar vraagt is het detailontwerp. De exacte geluidscontouren moeten voor de definitieve locatie berekend zijn, voordat we weten welke aanvullende maatregelen nodig zijn.
<i>Peter van Sante:</i> Is die 40 meter magneetveldzone buiten het hekwerk?	<i>Wouter Delleman:</i> Dat is correct, de magneetveldzone ligt 40 m buiten de stationscontouren. Ook dit wordt uiteindelijk lokaal bekeken en berekend.
<i>Matti Baggerman (via chat):</i> Moet je dan voor de m.e.r.-procedure niet eerst weten wat de locatie is? En is dit een vormvrije m.e.r.?	<i>Stefan de Graaff (via chat):</i> De m.e.r.-beoordeling doen we voor het gehele project in algemene zin, dus zowel de locaties op Schouwen-Duiveland als ook de locaties nabij Bergen op Zoom én het kabeltracé daar tussen. Het

	mogelijk op te stellen m.e.r. wordt daarna uitgevoerd voor één of meerdere locaties, afhankelijk van het oordeel van het bevoegd gezag. Het gaat inderdaad om een vormvrije m.e.r.
<i>Jet van Gent:</i> Als het onderzoek naar geluid plaatsvindt, willen jullie dan ook kijken naar eventuele invloed op zeezoogdieren zoals bruinvissen?	<i>Mascha Visser:</i> Het effect van geluid op dieren is slecht onderzocht terrein. Het antwoord is nog niet zo makkelijk te vinden. Ze komen ook voor in de instandhoudingsdoelen van het Natura2000 gebied, dus er wordt wel rekening mee gehouden.
<i>Ruud Louw:</i> De belangrijkste gezondheidseffecten zijn de gezondheidseffecten die van toepassing zijn op de mens.	<i>Stefan de Graaff:</i> De effecten op zowel natuur als leefomgeving worden zeer nadrukkelijk onderzocht en meegenomen in de afweging. In de vergunningen en de officiële procedures komt dit nog veel nadrukkelijker aan bod.

14. Stefan vertelt dat we de komende weken gaan kijken naar alle belemmeringen in het gebied. Op basis daarvan vindt een 'trechtering' plaats naar locaties die kansrijk lijken voor de realisatie van een hoogspanningsstation. Dit wordt feitelijk vastgelegd en navolgbaar gepresenteerd in het projectboek. We proberen jullie in het volgende werkatelier mee te nemen in de trechteringsprocedure waarbij alle ingebrachte locaties ook meegenomen zullen worden. Sander de Schepper vult aan dat er ook na het derde werkatelier nog ruimte is voor de omgeving om meningen te geven, die dan meegenomen zullen worden in het projectboek.
15. Wouter sluit het werkatelier af en dankt alle aanwezigen voor de inbreng. Het volgende werkatelier staat gepland voor maandag 28 juni vanaf 19.30 uur, een uitnodiging volgt.

Bijlagen:

- Presentatieslides
- Presentatie mevrouw Van Damme

#	Actie
1	Presentatie, inclusief uitslag Mentimeter en verslag toesturen aan deelnemers
2	Geluidscontouren en magneetveldzone inzichtelijk maken
3	Regelgeving / mogelijkheden aanpak laagfrequent geluid inzichtelijk maken
4	Bouwstenen en mogelijkheden landschappelijke inpassing op een rijtje zetten
5	Nader bekijken haalbaarheid locatie Windpark Krammer
6	Resultaten onderzoek hoogwaterreizen delen
7	Resultaten haalbaarheid boring zuidelijke kabeltracé delen
8	Nader bekijken haalbaarheid locaties bedrijventerreinen Zierikzee, Nieuwerkerk en Bruinisse
9	Navraag doen naar beleid provincie / gemeente inzake ambities extra bos
10	Te volgen aanpak stikstofdepositie inzichtelijk maken
11	3D sketchup model van hoogspanningsstation maken
12	Onderzoeken inpassing door middel van terugbrengen historische dijken
13	Nader bekijken haalbaarheid locaties kassengebied Sirjansland
14	Nader bekijken haalbaarheid locatie zuidrand oiland (nabij RWZI)
15	Presentatie, inclusief uitslag Mentimeter en verslag 2 ^e werkatelier toesturen aan deelnemers
16	Verstrekken verslagen en presentaties werkateliers Bergen op Zoom
17	Overleg organiseren tussen geluidsspecialisten Peutz en geïnteresseerden
18	Voorbeeldfoto's van inpassing hoogspanningsstations opzoeken